

Kỷ yếu

HỘI THẢO KHOA HỌC
**GIÁO DỤC NHÂN VĂN
TRONG GIÁO DỤC ĐẠI HỌC**

KỶ YẾU
HỘI THẢO KHOA HỌC
GIÁO DỤC NHÂN VĂN
TRONG GIÁO DỤC ĐẠI HỌC

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Giám đốc TRƯƠNG CÔNG BÁO

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng biên tập NGUYỄN KIM HUY

Biên tập:

HUỲNH YÊN TRÂM MY

Trình bày:

LÊ THANH TÙNG

Bìa:

VÕ ĐỨC TOÀN

Sửa bản in:

NGUYỄN THÀNH KHÁNH

NHÀ XUẤT BẢN ĐÀ NẴNG

Lô 103 - Đường 30 Tháng 4 - P. Hòa Cường Bắc - TP. Đà Nẵng

ĐT: 0236 3797814 - 3797823 * Fax: 0236 3 797 875

www.nxbdanang.vn

In xong: 7-2019, Nộp lưu chiểu: 7-2019, Khổ sách: 20.5x29.5cm

Số trang: 424 trang

Số lượng: 100 quyển

Số đăng ký kế hoạch xuất bản: 2131-2019/CXBIPH/06-86/ĐaN

Số Quyết định xuất bản số: 471/QĐ-NXBĐaN cấp ngày 18/6/2019

ISBN: 978-604-84-4272-9

In, đóng sách tại:

Xưởng in Quân khu 5

Địa chỉ: Số 503 Trưng Nữ Vương, Hải Châu, TP. Đà Nẵng

TÍCH HỢP GIÁO DỤC GIÁ TRỊ NHÂN VĂN THÔNG QUA KIẾN TẠO VĂN HÓA ĐẠI HỌC

Nguyễn Thành Nhân*

1. Mở đầu

Trong lĩnh vực giáo dục nói chung, giá trị nhân văn thường được các nhà nghiên cứu, nhà lãnh đạo, quản lý giáo dục, các chuyên gia xây dựng và phát triển chương trình giáo dục coi như là một lĩnh vực nghiên cứu, giảng dạy, đào tạo; là mục tiêu, nội dung, giá trị, kết quả kỳ vọng cần có ở người học sau quá trình giáo dục. Riêng trong bậc giáo dục đại học, người ta có khi quan niệm giá trị nhân văn thể hiện trong các môn học, ngành học thuộc lĩnh vực khoa học nhân văn (nhân văn học).

Gần đây, với xu hướng hội nhập, quốc tế hóa song hành với tiến trình đổi mới giáo dục đại học trong nước, những vấn đề đặt ra về tầm quan trọng của triết lý giáo dục, giá trị cốt lõi (trong đó có giá trị nhân văn) của đại học, tầm nhìn, sứ mạng, phương châm hành động của trường đại học được bàn thảo nhiều hơn. Đặc biệt, khi mà trường đại học quan tâm nhiều hơn đến đối tượng, sản phẩm đào tạo của mình trong tương quan với nhu cầu xã hội, đánh giá, phản hồi, đề nghị của nhà sử dụng lao động về chất lượng đào tạo cũng như năng lực, phẩm chất của người tốt nghiệp đại học thì trường đại học mới thật sự chú trọng đến một phần không kém quan trọng (nhưng lại bị khiếm khuyết, thiếu hụt) bên cạnh kiến thức, kỹ năng chuyên môn nghề nghiệp khi sinh viên ra trường. Đó là nền tảng hiểu biết chung, văn hóa ứng xử, tinh thần thái độ, kỹ năng xã hội, đạo đức cá nhân và nghề nghiệp... của sinh viên tốt nghiệp đại học cần thể hiện trong công việc, cuộc sống, quan hệ xã hội.

Hơn nữa, xã hội ngày càng hiện đại với những thành tựu khoa học, công nghệ phục vụ cho nhu cầu đa dạng con người theo hướng tự động hóa, thông minh, kết nối toàn cầu. Theo hướng đó, người máy (robot) dần thay thế con người và ở một số công việc, lĩnh vực nhất định, robot thật sự làm việc với năng suất, hiệu quả vượt trội so với người lao động bình thường. Song, những phát sinh, hệ lụy ảnh hưởng đến các giá trị đạo đức, nhân văn cốt lõi, tội phạm, tội ác, tệ nạn xã hội cũng ngày một gia tăng với tính chất, mức độ nghiêm trọng, nguy hiểm hơn. Thậm chí, ngay trong bối cảnh giáo dục đại học trong nước cũng như quốc tế hiện nay, các giá trị nhân văn cũng bị xói mòn để chạy theo xu hướng thực tế đến mức thực dụng, kéo theo chất lượng đích thực, uy tín của giáo dục đại học bị sút giảm đáng kể.

* TS., Trường Đại học KHXH&NV, Đại học quốc gia thành phố Hồ Chí Minh

Các lý giải cho nguyên nhân từ thực tế trên có thể nhiều nhưng trong phạm vi của giáo dục nói chung, giáo dục đại học nói riêng người ta thường xác định nhiều nguyên nhân khác nhau như: mặt trái của xã hội, công nghệ hiện đại; đạo đức xã hội và đạo đức cá nhân xuống cấp, tha hóa.... Từ góc nhìn giáo dục trong nhà trường, nội dung giáo dục một mặt vừa phiến diện (nặng về kiến thức lý thuyết, thiên về mục tiêu vật chất - có nghề, hành nghề, thu nhập mà chưa thật sự chú trọng giáo dục giá trị đạo đức, nhân văn) mặt khác vừa thiếu hiệu quả (mới dừng lại đối với người học ở biết, cảm xúc tích cực với giá trị chân - thiện - mỹ mà chưa thể hiện thực hóa chúng vào đời sống thực tiễn). Điều đó càng cho thấy và chứng minh rõ ý nghĩa của giáo dục cũng như tầm quan trọng lớn lao về mặt thực tế của giá trị nhân văn và giáo dục giá trị nhân văn cho con người nói chung, trong giáo dục đại học nói riêng.

Tuy nhiên, liệu chúng ta có kỳ vọng và tin tưởng rằng ở bậc giáo dục đại học, giá trị nhân văn sẽ trở thành một trong những "đầu ra" quan trọng đối với sinh viên tốt nghiệp? Đồng thời, để đạt được đầu ra ấy, giá trị nhân văn sẽ được đưa vào các chương trình và hoạt động đào tạo trong nhà trường đại học như là một mục tiêu, yêu cầu, nội dung giáo dục không thể thiếu? Rồi từ đó, trong chương trình đào tạo sẽ có môn học, có tổ chức dạy học các môn thuộc nội dung giáo dục nhân văn? Và rồi cũng sẽ có kiểm tra, ghi điểm học tập của sinh viên qua các môn học ấy để đánh giá về kết quả giáo dục nhân văn cho sinh viên? Tức là, chúng ta tiếp cận giáo dục nhân văn theo kiểu "cấu trúc truyền thống" (bao gồm cả tiếp cận nội dung lẫn tiếp cận mục tiêu): từ thiết kế đến triển khai giáo dục nhân văn như là một môn học/ học phần của chương trình đào tạo trong bậc giáo dục đại học? Liệu rằng nếu giữ cách nghĩ, cách làm như mô tả sơ nét ở trên thì vấn đề giáo dục giá trị nhân văn trong giáo dục đại học sẽ mang lại kết quả tối ưu?

Với mong muốn tìm hiểu, nghiên cứu và chia sẻ kết quả nghiên cứu để cùng thảo luận xoay quanh vấn đề: tiếp cận nào thích hợp nhất về việc giáo dục giá trị nhân văn (cho sinh viên nói riêng, cho cả đội ngũ cán bộ, giảng viên, nhân viên, người lao động thuộc cơ sở giáo dục đại học nói chung) trong nhà trường đại học? Câu trả lời vẫn còn để ngỏ nhưng tác giả bài viết xác lập tiếp cận nghiên cứu cũng như trình bày, phân tích, minh chứng trong nội dung bài viết này xoay quanh 3 luận điểm sau: (1) Nhân văn là một trong những giá trị cốt lõi của giáo dục đại học nói riêng, giá trị nhân văn vừa là nội dung giáo dục nền tảng vừa là mục tiêu tối hậu của nền giáo dục nhân bản; (2) Kiến thức về giá trị nhân văn có thể học được nhưng để thật sự giáo dục giá trị nhân văn thì không thể thiết kế và thực hiện như là các môn học đơn thuần trong chương trình đào tạo; (3) Giáo dục giá trị nhân văn trong giáo dục đại học cần thay đổi từ cách tiếp cận truyền thống sang tiếp cận tích hợp thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học.

2. Giá trị nhân văn và văn hóa đại học

2.1. Nhân văn - giá trị cốt lõi của nền giáo dục nhân bản

Điều qua tiến trình văn minh nhân loại nói chung, cũng như mỗi quan tâm hàng đầu của các khoa học nghiên cứu con người trên nhiều bình diện khác nhau (Triết học; Sinh học; Tâm lý học; Giáo dục học; Mỹ học; Đạo đức học; Dân tộc học; Văn hóa học ...) đều thừa nhận sự hiện hữu các giá trị tinh thần tốt đẹp như là một phần trong nhân tính cao thượng của con người "nhân chi sơ, tính bản thiện" (Khổng Tử). Từ hạt giống nhân tính trình nguyên, tính khiết ấy thông qua môi trường xã hội, hoạt động thực tiễn và rèn luyện của cá nhân mà các đức tính, lý tính được bồi đắp, lan tỏa hoặc theo chiều ngược lại (tha hóa, thoái hóa nhân tính) "tính tương cận, tập tương viễn". Theo cách tiếp cận này, nhân tính, đức tính, lý tính trong mỗi quan hệ và tương tác qua lại với nhau (ở cấp độ cá nhân, nhóm cũng như cộng đồng) nhằm góp phần định hình, sàng lọc, tiếp biến, biểu hiện, củng cố sự hòa hợp các giá trị văn hóa, văn minh vì sự tiến bộ và phát triển con người, xã hội bền vững. Đến lượt mình, các giá trị cốt lõi trong sự hòa hợp đó là giá trị nhân văn mang tính lịch sử, phổ quát. Rõ ràng, ta dễ thấy trong cả hai nền văn minh phương Đông cũng như phương Tây, từ cổ đại đến hiện đại đều đề cập đến các giá trị phổ quát ấy².

Vậy, có thể quan niệm về nhân văn như là một tập hợp các giá trị phổ quát được định hình, sàng lọc và biểu hiện qua thực tiễn cuộc sống, phản ánh niềm tin và ứng xử của con người đặt trên căn bản của sự tôn trọng và đề cao nét đẹp của chân, thiện, mỹ bên trong tâm hồn cá nhân cũng như thông qua các hoạt động, mối quan hệ của con người với nhau và với môi trường sống.

Ở cấp độ khái quát nhất, hầu hết trong các nền văn hóa cũng như trong thực tiễn xã hội đều thừa nhận các giá trị nhân văn sau:

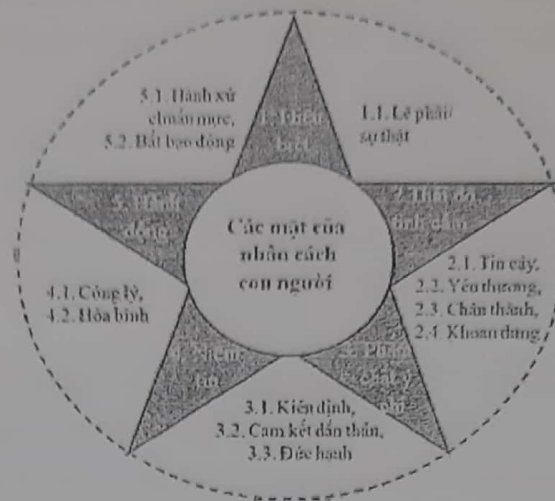
Bảng 1: Các giá trị nhân văn phổ quát

Các giá trị nhân văn phổ quát	
1. Sự thật, lẽ phải (Truth)	7. Tin cậy (Confidence)
2. Tình yêu thương bác ái	8. Bất bạo động (Non-violence)
3. Hòa bình/ hòa hợp (Peace)	9. Hành xử chuẩn mực (Right action/conduct)
4. Chân thành (Honesty)	10. Khoan dung (Tolerance)
5. Kiên trung/ trung thành (Loyalty)	11. Công lý (Justice)
6. Cam kết dấn thân vì lý tưởng cao đẹp (Commitment)	12. Đức hạnh (Ethic)

(Nguồn: Tác giả tổng hợp)

² Phạm Minh Hạc (2013). *Triết lý dục thế giới và Việt Nam*. Hà Nội: NXB. Sự Thật.

Trong tương quan (một cách tương đối) của các giá trị nhân văn nêu trên với các khía cạnh của nhân cách con người, tác giả xây dựng thành mối liên hệ như *Hình 1* dưới đây.

Hình 1: Tương quan giữa các giá trị nhân văn với các mặt của nhân cách con người

Qua mô tả như ở Hình 1, ta dễ nhận thấy giữa các giá trị nhân văn với các mặt phát triển về nhận thức, thái độ, phẩm chất, ý chí niềm tin và hành động chân chính của con người có mối quan hệ với nhau. Đồng thời, theo suy nghĩ của cá nhân người viết, những giá trị nhân văn ấy chỉ có thể được hiện thực hóa trên nền tảng của giáo dục nhân bản (thật sự coi trọng con người và thật sự coi trọng việc giáo dục các giá trị nhân văn).

Rõ ràng, giá trị nhân văn đóng vai trò cực kỳ quan trọng đối với con người trong bối cảnh xã hội và giáo dục hiện đại nói riêng hiện nay. Như một con chim phải có đủ đầy hai cánh mới giữ được thăng bằng và bay lượn tự do trên bầu trời xanh mây trắng. Cũng vậy, con người cần được chấp cánh bởi các giá trị của hiểu biết khoa học, kỹ năng chuyên môn cần cho cuộc sống đời thường (chủ yếu để kiếm sống và phục vụ cho nhu cầu vật chất) đồng thời với các giá trị nhân văn (để được sống trọn lành hạnh phúc cùng với nhu cầu tinh thần cao đẹp của con người). Theo Speaks, “chỉ khi con người được trang bị hai khía cạnh này, anh ta mới có thể xứng đáng được tôn trọng và tôn thờ trong xã hội”¹.

Riêng trong bậc giáo dục đại học, hầu hết các quan điểm đều thống nhất cho rằng trong giáo dục đại học nói chung, đối với các trường đại học nói riêng, giá trị của người tốt nghiệp đại học không chỉ là chuyên gia trong lĩnh vực được đào tạo mà trên hết họ phải là một con người có văn hóa².

1 Speaks, S.: “Human Values and Education” in *Valedictory Function of First Sri Sathya Sai Seminar on Values*, Volume 32 part 2 (1999), Sai Kulwant Hall, Prasanthi Nilayam, tr.3

2 Stepankaya, T.M. et al.: “Humanities, the Basis of University Education”. *International Journal of Environmental & Science Education*, 2016, Vol. 11, No. 15, 8718-8725.

Là một trí thức của tương lai rất gần trong xã hội nhiều biến động, sinh viên tốt nghiệp đại học sẽ phải là người cần có tri thức chuyên môn và năng lực nghề nghiệp cùng với tinh thần nhân văn trong khối óc, trái tim và đôi bàn tay cố gắng. Nếu được như vậy, người đó sẽ:

- Thể hiện lời nói, suy nghĩ, việc làm vừa mang tính hợp lý vừa hợp lẽ phải của sự thật và tình yêu thương con người;

- Trước khó khăn, thách thức từ cuộc sống hay trong nghề nghiệp càng hun đúc ở họ niềm tin lạc quan và ý chí kiên trung để dẫn thân với lý tưởng cao đẹp mình đã xác định;

- Nhìn nhận hành động của cá nhân cũng như đánh giá hành vi của người khác theo các tiêu chuẩn của đức hạnh, công lý trong tinh thần bất bạo động...

Những châm phá trên như là một minh họa phản ánh vài khía cạnh rất nhỏ ý nghĩa thực tế của giá trị nhân văn đối với cá nhân sinh viên đại học được giáo dục và thể hiện giá trị nhân văn thật sự.

Trên bình diện xã hội, sự lan tỏa và ảnh hưởng của giá trị nhân văn sẽ làm căn bản cho các chuẩn mực (mang tính tự giác và tự chủ cao) ứng xử văn minh, văn hóa, tôn trọng lẫn nhau trong các quan hệ, hoạt động cũng như đối thoại giải quyết các khác biệt, xung đột hay tranh chấp ở các cấp độ quan hệ cá nhân, nhóm, cộng đồng, dân tộc, quốc gia, khu vực cũng như quốc tế. Điều quan trọng hơn cả là từ bức tranh của xã hội được hấp thụ và phản chiếu bởi các giá trị nhân văn cao quý như thế sẽ trở thành nguồn năng lượng soi sáng cho giáo dục nhân cách thế hệ trẻ (vì bạn trẻ có điểm tựa để tin tưởng, có môi trường để nuôi dưỡng và phát triển các giá trị nhân văn) đồng thời cũng tạo thành “bức tường nhân văn” có khả năng bảo vệ vững chắc và chuyển hóa tích cực trước các tác động tiêu cực từ bên ngoài.

2.2. Văn hóa đại học - môi trường tương tác và không gian biểu hiện của giá trị nhân văn

2.2.1. Sơ nét về văn hóa đại học

Theo Shen (2012), văn hóa đại học chứa đựng 3 khía cạnh, gồm: “văn hóa vật chất, văn hóa công sở và văn hóa tinh thần (tr.2).

Theo nhiều nghiên cứu và thực tiễn biểu hiện của văn hóa đại học, người ta cho rằng văn hóa đại học tốt có 6 chỉ báo sau: i- Tinh thần đại học thể hiện rõ nét; ii- Các giá trị chung được chia sẻ; iii- Có môi trường làm việc và học tập tốt; iv- Các tổ chức quản lý được công nhận và tuân thủ bởi đại diện tập thể của trường đại học; v- Có mối quan hệ hài hòa giữa các cá nhân; và, vi- Tất cả thành viên trong trường đại học cũng như sinh

viên tràn đầy sức sống và nhiệt huyết¹. Điều đặc biệt lưu ý trong 6 chỉ báo này là chỉ báo i và ii có liên quan trực tiếp đến “tinh thần” và “giá trị chung” của trường đại học. Hai chỉ báo vừa nêu cho thấy nội dung, nội hàm của chúng phản ánh rõ nét nhất hệ giá trị nhân văn của trường đại học cũng như mặc định thừa nhận hệ giá trị (nhân văn) là điều kiện cần và đủ cho việc đảm bảo thể hiện tốt 2 chỉ báo ấy.

Theo theo WANG Lian-sen (2016), các chức năng của văn hóa đại học bao gồm:

- Trên phương diện quản lý

(1) Chức năng định hướng: Hướng giá trị và hành vi của toàn bộ tổ chức và từng thành viên để đáp ứng nhu cầu phát triển tổ chức.

(2) Chức năng gắn kết: Văn hóa đại học tốt có thể thúc đẩy sự hình thành những lý tưởng và niềm tin chung, đặc điểm tâm lý, tiêu chuẩn và giá trị đạo đức ở giảng viên và sinh viên, tăng sự gắn kết và củng cố sức mạnh nội tại của tổ chức.

(3) Chức năng ràng buộc: Văn hóa đại học có tác động ràng buộc và quy định đối với ý tưởng, tâm lý và hành vi của từng thành viên. Đây là một loại ràng buộc mềm, có nghĩa là nhóm áp lực tâm lý và tự kiểm soát gây ra bởi bầu không khí văn hóa tổ chức làm cho hành vi cá nhân sự phù hợp hành vi của tổ chức.

(4) Chức năng khuyến khích: Ngoài ràng buộc, văn hóa đại học bao quanh giá trị cốt lõi là tôn trọng con người, làm cho đội ngũ Thầy - Trò trong môi trường đại học cảm thấy nhiệt tình và tràn đầy năng lượng từ trái tim thông qua các hoạt động và mối quan hệ đa dạng, nhân văn trong môi trường đại học.

(5) Chức năng phối hợp: Văn hóa đại học có thể tự động điều chỉnh thái độ của các thành viên tổ chức và hành động thông qua bầu không khí hài hòa, và dần dần trở thành văn hóa chính của tổ chức thông qua bản sắc tâm lý với bầu không khí văn hóa, biến mục tiêu chung thành thành viên ý thức hành động, đạt được sự thống nhất giữa các mục tiêu cá nhân với các mục tiêu của tổ chức ở cấp độ cao hơn, để nhóm có thể có sức mạnh tổng hợp lớn nhất.

(6) Chức năng đồng hóa: Cùng với chức năng phối hợp, văn hóa đại học cũng ảnh hưởng đến bất kỳ thành viên nào của tổ chức theo các giá trị tổ chức, phong cách hành vi, tiêu chí đạo đức và các hệ thống tư tưởng khác, để làm cho họ đồng hóa với văn hóa tổ chức ở các khía cạnh trên. Chức năng đồng hóa tạo ra mối quan hệ giữa các cá nhân hài hòa và loại bỏ sự cách biệt cả trong nhận thức, cảm xúc cũng như khuôn mẫu hành vi ứng xử.

---

1 Chen, M., Bi, J. Q., & Wang, Y.: College (department) culture and its construction of comprehensive university in the perspective of culture in an organization.

Higher Education Forum, 2010, 26 (11), 121-123

- Trên phương diện giáo dục

(1) Văn hóa đại học có ảnh hưởng nhất định đến chất lượng đào tạo sinh viên thông qua sự trau dồi tính cách, đạo đức và sự phát triển nhân cách của họ.

(2) Bầu không khí của văn hóa đại học (mà toàn thể cán bộ quản lý, giảng viên, nhân viên như là các chủ thể hiện thân chuyển tải và biểu hiện các giá trị nhân văn trong môi trường đại học) phản ánh tinh thần, niềm tin, thói quen đạo đức có sức tác động lớn và tạo động lực mạnh mẽ để nuôi dưỡng tình cảm của sinh viên, khai sáng tâm trí họ và thúc đẩy sự phát triển toàn diện, hài hòa nhân cách của bản thân người học.

(3) Văn hóa đại học thấm nhuần mục đích giáo dục rõ rệt, qua đó góp phần dẫn dắt sinh viên đến các mục tiêu phát triển con người toàn diện cả về tri thức và tâm hồn, đặc biệt là lựa chọn của họ về giá trị, đạo đức và lối sống với sức mạnh và vẻ đẹp do các giá trị của văn hóa đại học mang lại.

Như vậy, qua phân tích về khái niệm, cấu trúc, chức năng của văn hóa đại học, ta có thể nhận thấy các giá trị tinh thần trong văn hóa đại học cũng là biểu hiện của các giá trị nhân văn cốt lõi của một trường đại học. Chính vì thế, nếu đặt ra vấn đề về giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học, bên cạnh việc đưa chúng vào chương trình đào tạo đồng thời tích hợp giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học sẽ là một trong những phương thức chuyển tải các giá trị nhân văn đến người học một cách tự nhiên và khả thi hơn cả. Bởi vì, các giá trị nhân văn không phải tồn tại trong tư tưởng, mong muốn của một ai trong tổ chức, cũng không phải có sẵn trong giáo trình, chương trình đào tạo mà chúng hiện tồn sinh động trong môi trường văn hóa của đại học thông qua các biểu trưng vật thể và phi vật thể, thái độ, niềm tin, chuẩn mực, giá trị v.v... được thể hiện qua các hoạt động, các mối quan hệ đa dạng giữa các chủ thể trong nhà trường. Do đó, kiến tạo và vận hành văn hóa đại học cũng chính là tạo ra môi trường tương tác và không gian sống động cho việc giáo dục giá trị nhân văn trong giáo dục đại học.

2.2.2. Kiến tạo văn hoá đại học

“*Kiến tạo*” (Construction) khởi thủy là một thuật ngữ dùng trong giáo dục bởi Jean Piaget¹. Theo đó, những người theo trường phái giáo dục này thuộc “*chủ nghĩa kiến tạo*” (Constructivism) trong giáo dục cho rằng: i- Con người chỉ thật sự có hiểu biết và nhận thức được ý nghĩa thật sự của tri thức thông qua quá trình trải nghiệm; ii- Trong số các thành phần chính tạo ra việc xây dựng kiến thức mới của một cá nhân là quá trình *đồng hóa* và *điều ứng* (accommodation and assimilation); iii- Học tập chính thức diễn ra khi mà một cá nhân kết hợp những trải nghiệm mới vào những trải nghiệm cũ. Điều này khiến cá nhân phát triển những triển vọng mới, suy nghĩ lại về những gì đã từng hiểu lầm và đánh

¹ Xem thêm tại <http://www.teach-nology.com/currenttrends/constructivism/piaget/>

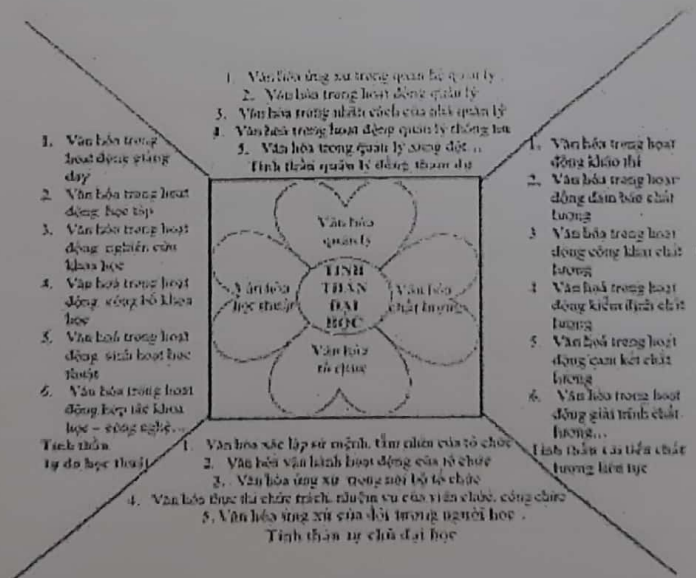
giá điều gì là quan trọng, cuối cùng thay đổi nhận thức và hành động của họ. Mặt khác, nhờ vào khả năng điều ứng sẽ giúp cá nhân tái cấu trúc thế giới và những trải nghiệm mới vào năng lực hiện tại. Quá trình này liên tục phát triển và mở rộng theo quy luật hình tròn đồng tâm và quy luật bậc thang; iv- Hai yếu tố gắn bó chặt chẽ nhau trong quá trình giáo dục, tiến hóa cũng như phát triển con người chính là vai trò của yếu tố môi trường và tính tích cực hoạt động khám phá, trải nghiệm của chủ thể người học trong mối quan hệ ấy.

Đối chiếu với đặc điểm, chức năng của văn hóa đại học như trình bày ở trên cho thấy, chính văn hóa đại học cũng là một thực thể linh động, không ngừng kiến tạo và biến đổi xoay quanh trục giá trị tinh thần nhân văn cốt lõi. Vì thế, việc giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học là một trong những tiếp cận thích hợp.

Văn hoá tinh thần là cốt lõi của kiến tạo văn hóa đại học (theo Wang Lian-sen, 2016, tr.4-5). Rõ ràng, như trên đề cập, ta thấy 12 giá trị nhân văn được đưa ra trong bài viết này chủ yếu thuộc về giá trị tinh thần, được hình thành và biểu hiện như là các yếu tố văn hóa tinh thần trong văn hóa đại học. Nói cách khác, một trong những nội dung kiến tạo văn hóa đại học là hình thành và lan tỏa các giá trị nhân văn được xác định bởi trường đại học.

Trên thực tế, kiến tạo văn hóa đại học được đặt trong chiến lược phát triển của nhà trường. Trong đó, hạt nhân biểu hiện quan trọng các giá trị nhân văn trong văn hóa đại học bao gồm: văn hóa quản lý, văn hóa tổ chức, văn hóa học thuật, văn hóa chất lượng và tinh thần đại học.

Có thể sơ đồ hóa các mặt biểu hiện của văn hóa đại học từ 5 hạt nhân cốt lõi nêu trên qua hình 2 dưới đây đồng thời tác giả bài viết cũng đóng góp vào việc cụ thể hóa các nội dung kiến tạo văn hóa đại học từ 5 hạt nhân biểu hiện văn hóa đại học ấy.

Hình 2. Các mặt biểu hiện của văn hóa đại học và kiến tạo văn hóa đại học

Việc xây dựng và phát triển nhà trường đại học cũng như thực hiện các nhiệm vụ chủ yếu của nhà trường (đào tạo, nghiên cứu và công bố khoa học, phục vụ cộng đồng, đảm bảo chất lượng, trách nhiệm giải trình trước xã hội...) luôn có mối liên quan và gắn bó mật thiết với quá trình kiến tạo và vận hành văn hóa đại học. Đặc biệt hơn nữa, khi xem xét mục tiêu, nhiệm vụ giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học càng không thể tách rời với môi trường và đặc điểm của văn hóa đại học. Nội dung tiếp theo dưới đây sẽ làm sáng tỏ hơn đặc trưng của giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học, qua đó đề xuất các biện pháp tích hợp giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học.

3. Giáo dục giá trị nhân văn

Có thể hiểu một cách khái quát rằng, cùng với giáo dục chuyên môn thuộc các lĩnh vực khoa học khác nhau, giáo dục nhân văn ở đại học được coi như là một bộ phận hợp thành nội dung giáo dục không thể thiếu được trong hoạt động đào tạo phát triển nguồn nhân lực theo triết lý giáo dục toàn diện, khai phóng và nhân bản của giáo dục đại học.

Theo đó, giáo dục nhân văn được coi như là một dạng hoạt động giáo dục hướng đến toàn thể các đối tượng khác nhau trong nhà trường đại học (mà người học được xem như là đối tượng trung tâm) với nội dung bao gồm hệ thống các giá trị nhân văn được xác định, lồng ghép và triển khai thông qua nhiều hình thức giáo dục - đào tạo đa dạng nhằm hình thành, củng cố, làm sâu sắc thêm và lan tỏa, thể hiện những giá trị nhân văn tốt đẹp trong các hoạt động, quan hệ ứng xử của chủ thể người học, nhà giáo, cán bộ lãnh đạo, quản lý, nhân viên, người lao động bên trong cũng như bên ngoài môi trường giáo dục đại học.

3.1. Đặc điểm của giá trị nhân văn và giáo dục nhân văn

Một trong những nguyên lý chung của thành công trong giáo dục đại học là nắm rõ tính chất đặc thù của nội dung giáo dục (ở đây là hệ thống các giá trị nhân văn) và đặc trưng của lĩnh vực giáo dục (ở đây là giáo dục nhân văn). Do đó, để có thể tìm ra mô hình giáo dục nhân văn thích hợp trong giáo dục đại học hiện nay thì việc xác định đặc trưng của giá trị nhân văn là cần thiết.

3.1.1. Đặc điểm của giá trị nhân văn

Có nghiên cứu thừa nhận giá trị nhân văn có các đặc điểm sau⁷:

Bảng 2. Các đặc trưng của giá trị nhân văn

1. Mang đặc tính của giá trị tinh thần chứ không chỉ là sản phẩm của trí tuệ.
2. Phản ánh tình cảm cao thượng của con người như là một thuộc tính ổn định;
3. Mang tính tiêu chuẩn để nhận biết, phân biệt đánh giá sự kiện, sự việc, con người và xã hội

⁷ Xem thêm tại: <http://www.yourarticlelibrary.com/essay/values/human-values-meaning-nature-and-types/86964>

4. Dựa trên sự tôn trọng phẩm giá con người cũng như trách nhiệm của con người đối với môi trường toàn cầu

5. Mang tính đa văn hóa, phổ quát nhưng thường xuyên biến đổi thích nghi trong các bối cảnh lịch sử, thời đại, công đồng, tổ chức cụ thể

6. Là công cụ mạnh mẽ để dung hòa và chia sẻ lợi ích xã hội

7. Có tác dụng gắn kết cá nhân, duy trì ổn định của tổ chức nhưng cũng có khi đóng vai trò là rào cản của đổi mới

8. Được phản ánh thông qua phản ứng của cá nhân/tập thể

9. Ảnh hưởng đến mọi khía cạnh của quá trình giáo dục

10. Mang tính độc lập, hiện hữu trong tâm thức cá nhân và có tác dụng định hướng nhận thức, cảm xúc, hành vi con người như là một chủ thể mà không bị đắm chìm lôi kéo

(Nguồn: Tác giả tổng thuật và sàng lọc)

3.1.2. Đặc thù của giáo dục nhân văn (đối sánh với giáo dục chuyên nghiệp)

Qua nghiên cứu và tổng hợp riêng của tác giả, xin mô tả các đặc thù của giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học có đối sánh với giáo dục chuyên nghiệp (mang tính tương đối) để làm nổi bật hơn nét khác biệt của giáo dục nhân văn.

Bảng 3. Các đặc thù của giáo dục nhân văn
(đối sánh với giáo dục chuyên nghiệp)

Các yếu tố đối sánh	Giáo dục nhân văn (Human Values Education)	Giáo dục chuyên nghiệp (Professional Education)
1. Mục tiêu GD	Phát triển con người toàn diện về phẩm chất nhân cách, đức hạnh và văn hóa ứng xử	Phát triển trình độ chuyên môn và năng lực thực hành nghề nghiệp
2. Nội dung GD	Hệ thống các giá trị nhân văn	Hệ thống tri thức và kỹ năng chuyên ngành
3. Phương pháp giáo dục	Chủ yếu qua trải nghiệm, tương tác xã hội và đúc kết giá trị	Chủ yếu qua lĩnh hội lý thuyết và rèn luyện kỹ năng thực hành
4. Môi trường GD	Môi trường văn hóa-xã hội	Môi trường trường hàn lâm- thực tiễn
5. Chủ thể GD	Môi trường văn hóa, cá nhân cũng như tha nhân	Người thầy, chuyên gia, người hướng dẫn chuyên môn
6. Kết quả GD	Hiểu biết, thái độ, tình cảm, hành vi ứng xử văn hóa của cá nhân	Năng lực thực hành nghề nghiệp chuyên môn

(Nguồn: Tác giả tổng hợp)

Khi xem xét kỹ các đặc thù của giá trị nhân văn và giáo dục nhân văn ta có thể nhận thấy rõ ràng hơn việc giáo dục nhân văn không giống như giáo dục chuyên nghiệp, càng không thể xây dựng nội dung giáo dục nhân văn như là nội dung của môn học đơn thuần trong chương trình đào tạo.

3.2. Đề xuất biện pháp tích hợp giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học

Tinh thần chung của các đề xuất dưới đây là căn cứ vào các nội dung được trình bày ở trên của bài viết này và luận điểm chính là tích hợp giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học. Đồng thời, các biện pháp đề xuất giáo dục nhân văn được trình bày theo quy trình đi từ khâu thiết kế đến triển khai và đánh giá kết quả giáo dục nhân văn.

3.2.1. Khâu thiết kế giáo dục nhân văn

- *Xác lập hệ giá trị nhân văn cốt lõi* của trường đại học (trên cơ sở xem xét yếu tố bối cảnh lịch sử, văn hoá, truyền thống, vai trò, vị trí của Trường...), từ đó cụ thể hóa thông qua các tuyên bố chính thức của nhà trường (dưới dạng triết lý giáo dục, phương châm giáo dục, giá trị cốt lõi, tầm nhìn, sứ mệnh, chiến lược phát triển...)

- *Cụ thể hóa hệ giá trị nhân văn cốt lõi* của nhà trường vào đầu vào, đầu ra, chương trình đào tạo các ngành, chuyên ngành cũng như trong mọi hoạt động của nhà trường, phòng ban, trung tâm, bộ môn... và chính thức hoá qua các văn bản pháp lý do Trường ban hành.

- *Đảm bảo các điều kiện, phương tiện vật chất, truyền thông, quảng bá, phổ biến giá trị nhân văn* đến các đối tượng có liên quan trong cũng như ngoài nhà trường.

3.2.2. Khâu triển khai và đánh giá kết quả giáo dục nhân văn

- *Tích hợp giáo dục các giá trị nhân văn* vào hoạt động tổ chức - quản lý - đào tạo - khoa học công nghệ - phục vụ cộng đồng của đơn vị trên cơ sở kiến tạo và vận hành văn hóa đại học (thông qua các tuyên bố về sứ mạng, tầm nhìn, mục tiêu, giá trị cốt lõi, triết lý giáo dục của Trường đại học) trên cả phương tiện vật chất biểu trưng (chẳng hạn logo, bộ công cụ nhận diện, slogan...), văn hóa công sở (chế độ làm việc, nội quy làm việc, quy tắc ứng xử...) và văn hoá tinh thần (văn hóa học thuật, văn hóa giao tiếp, văn hóa quản lý, văn hóa chất lượng...) của trường đại học.

- *Tổ chức đa dạng các hoạt động giáo dục* - đào tạo, ngoại khóa, các sinh hoạt học thuật, các hội thi, hội diễn, sự kiện văn hóa,... mang tính định hướng và chuyển tải các giá trị nhân văn cốt lõi như là một trong những mục tiêu quan trọng của chương trình nhằm thu hút nhiều thành phần khác nhau có quan tâm tham gia.

- *Xây dựng và áp dụng bộ công cụ đánh giá* sinh viên cũng như bộ tiêu chuẩn đánh giá cán bộ, viên chức, công chức trường Đại học (có tích hợp và chú trọng đến các tiêu

chí và mức độ biểu hiện giá trị nhân văn một cách thích hợp trong từng loại hình hoạt động) trong hoạt động giáo dục- đào tạo, quản trị đại học.

Kết quả thể hiện các giá trị nhân văn cần xem như là tiêu chí quan trọng trong xem xét đánh giá người học cũng như cán bộ, viên chức, công chức, người lao động trong trường đại học.

- Tạo động lực, củng cố và nhân rộng các điển hình cá nhân, tập thể đạt kết quả tốt thông qua đánh giá tổng kết, tuyên dương khen thưởng...

4. Kết luận

4.1. Giáo dục nhân văn cần được xem như là nền tảng quan trọng của giáo dục hiện đại. Trong đó, các giá trị nhân văn và giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học phải dần trở thành nội dung có tính phổ quát nhằm phát triển nguồn nhân lực tốt nghiệp từ trường đại học không chỉ có trình độ cao về chuyên môn, nghề nghiệp mà còn có lương tri, đức hạnh, ý thức phản tỉnh hành xử theo các giá trị nhân văn với tư cách của một con người có văn hóa trong xã hội văn minh nhiều biến động.

4.2. Một trong những phương thức khả thi nhất là nên tích hợp giáo dục nhân văn thông qua kiến tạo và vận hành văn hóa đại học. Theo đó, việc chọn lựa, xác định các giá trị nhân văn cốt lõi của một trường đại học cần được quan tâm hơn và phải đưa vào nhà trường các giá trị nhân văn ấy như là một đặc điểm không thể thiếu của văn hóa tổ chức-văn hoá đại học; tích hợp và lan tỏa các giá trị nhân văn vào mọi hoạt động, mối quan hệ, biểu trưng, sinh hoạt, giao tiếp ứng xử trong nhà trường (chứ không chỉ như là một phần hay một nội dung cụ thể của chương trình đào tạo dành cho sinh viên).

4.3. Các giá trị nhân văn cần phải được coi trọng không chỉ trong giáo dục sinh viên hay vận hành văn hóa đại học mà cùng với đó, các trường đại học cần xây dựng bộ công cụ đánh giá mức độ thể hiện/ mức độ vi phạm các giá trị nhân văn theo các tiêu chí thích hợp trong công tác giáo dục - đào tạo và quản trị đại học nói chung.

4.4. Để kết thúc, xin trích phát biểu của GS. Phạm Minh Hạc về nội dung có liên quan một phần đến bài viết này: *“Để xứng đáng là dân tộc thông thái, Đảng, Nhà nước và nhân dân ta phải phát triển giáo dục là quốc sách hàng đầu, xây dựng nền giáo dục nhân văn và công nghệ, thực học, thực nghiệm, giúp mỗi người học hình thành, phát triển, phát huy giá trị bản thân – nhân cách đượm tính nhân văn và năng lực, thành người, làm người và ở đời, có tay nghề và lương tâm nghề, đáp ứng yêu cầu của thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, hội nhập quốc tế, bảo vệ Tổ quốc, xây dựng đất nước giàu mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”¹*

¹ Nguồn trích: <http://giaoduc.net.vn/Giao-duc-24h/Chuyen-gia-Giao-duc/Cung-ngam-Triet-ly-Giao-duc-voi-GS-Pham-Minh-Hac-post27326.gd>, khai thác ngày 8/4/2019.

NGUYỄN TUẤN ANH	Hệ giá trị của sinh viên theo lý thuyết giá trị cơ bản của Schawrtz	208
NGUYỄN QUANG GIẢI, ĐỖ KIM DUNG	Giáo dục nhân văn: Lý luận và ứng dụng của phương Tây	221
PHẠM ĐỨC THUẬN	Quan điểm của Frank H. T. Rhodes về giáo dục nhân văn qua tác phẩm "Tạo dựng tương lai - vai trò của các viện đại học Hoa Kỳ"	227
TRƯƠNG THỊ THU TRANG	Giáo dục giá trị nhân văn cho học sinh, sinh viên Nhật Bản - tham chiếu cho Việt Nam	233
PHAN THỊ TRÀ	Giáo dục tư tưởng "nể vì sinh mệnh" cho sinh viên thời đại toàn cầu hóa qua văn học sinh thái ở Trung Quốc và Việt Nam	241
NGUYỄN THỊ HIỀN	Giáo dục tố chất nhân văn cho sinh viên đại học ở Trung Quốc - kinh nghiệm cho Việt Nam	248
	*****	
	*****	
● PHẦN 3	GIẢI PHÁP CHO GIÁO DỤC NHÂN VĂN TRONG MÔI TRƯỜNG ĐẠI HỌC VIỆT NAM	257
ĐOÀN THỊ CẨM VÂN	Từ sự tương đồng giữa giáo dục khai phóng và giáo dục nhân văn đến một số kiến nghị về giáo dục nhân văn trong giáo dục đại học ở Việt Nam hiện nay	258
ĐẶNG THỊ THANH TRÂM	Trau dồi kỹ năng mềm – cách thức quan trọng giáo dục giá trị nhân văn cho sinh viên hiện nay	268
TRẦN HẢI YẾN	Định hình đạo làm người ở đại học Việt Nam hiện nay	277
NGUYỄN THÀNH NHÂN	Tích hợp giáo dục giá trị nhân văn thông qua kiến tạo văn hóa đại học	285
NGUYỄN THỊ QUỐC MINH	Giáo dục giá trị tuyến thống của dân tộc cho sinh viên theo hướng tích hợp trong dạy học ở đại học	297